

Co-funded by
the European Union

NATIONAL AGENCY
FOR EUROPEAN EDUCATIONAL
PROGRAMMES AND MOBILITY

**ДОКУМЕНТ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА МЕЖДУНАРОДНО СТРАТЕГИЧЕСКО
ПАРТНЬОРСТВО ЗА РАЗВИТИЕ НА ПРЕДУЧИЛИЩНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЕН
ПРОЦЕС
В АТИНА, КОЧАНИ И ВЕЛИНГРАД ЧРЕЗ ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНОВАТИВНИ
МЕТОДИ И ДОБРИ ПРАКТИКИ**

ИНТЕЛЕКТУАЛЕН ПРОДУКТ 2

Съдържание

1. Описание на съществуващата ситуация в предучилищните образователни процеси в регионите на Атина, Кочани и Велинград	4
1.1. Общ преглед на образователната система в Атина, Кочани и Велинград.....	4
1.1.1. Образователна система в Гърция	4
1.1.2. Образованието в Атина	5
1.2. Общ преглед на образователната система във Велинград, България.....	9
1.2.1. Образователната система в България	9
1.2.2. Образователната система в община Велинград	11
1.3. Общ преглед на образователната система в Кочани, Северна Македония	15
1.3.1. Образователната система в Северна Македония.....	15
1.3.2. Образователна система в община Кочани	21
2. Съществуващи местни стратегии/политики и тяхното съгласуване с Декларацията на хилядолетието на ООН, включително насърчаване на значението на върховенството на закона и зачитането на правата на човека, отговаряне на нуждите на други социално-икономически организации в подкрепа на образователните институции	26
3. Избор на най-добри подходи (добри практики и дейности за повишаване на осведомеността с цел намаляване на агресивността и насърчаване на толерантността)	33
4. План за действие.....	38
5. Източници:.....	56

Въведение

Проект „Образователен подход за въвеждане на базисни правни норми за регулиране и морално поведение на децата в предучилищна възраст“, базиран на Декларацията на хилядолетието на ООН и Европейската рамка за качествено предучилищно образование, има за цел да създаде нова образователна концепция за деца в предучилищна възраст. Проект „KIDS & LAWS“ се съфинансира от програма „Еразъм+“ и е с продължителност 24 месеца, като стартира на 01.11.2023 г. От България в проекта участват следните организации: Сдружение „Център за Устойчивост и Икономически Растеж“, град Пазарджик, и Детска градина „Еделвайс“, град Велинград. От Гърция в проекта участват организациите „Действие за гражданското общество“, град Керачини, и Детска градина „То Тренаки“, град Палео Фалиро. Северна Македония също участва с една експертна организация – НПО „AVENA“, Кочани, и една детска градина – „JODUG Pavlina Veljanova“, Кочани. По време на обучението чрез „казуси“ проектът се стреми да внуши важността на правните норми, моралните норми и приобщаването, като в крайна сметка формира бъдещи граждани, които активно се ангажират с поддържането на общите ценности.

Проектът отговаря на наложителната необходимост да се насърчават ценности като справедливост, равенство, уважение и независимост чрез ранното образование. Чрез предоставянето на висококачествени образователни програми в ранна възраст децата са по-добре подготвени да се справят с предизвикателствата в социалния живот и са по-малко склонни да се ангажират с противозаконни дейности. Чрез този проект се цели създаването на положителни практики, които да доведат до по-уважаващо общество, да намалят престъпността и да възпитават честни, спазващи законите граждани. Предвид недостига на квалифицирани учители, проектът също така се цели да подпомогне и да развие уменията на педагозите в предучилищните институции.

Основната цел на проекта е да се разработи и приложи иновативна образователна концепция за деца в предучилищна възраст, като се акцентира върху значението на правните норми, зачитането на човешките права и намаляването на агресивността, като същевременно се насърчава толерантността. Конкретните цели включват повишаване на капацитета на преподавателския състав за прилагане на нови образователни методи, повишаване на уменията за разпознаване и справяне с дискриминацията и девиантното поведение, както и включване на учителите в създаването на учебни материали и ангажиране на родителите.

Иновативният подход на проекта се състои във въвеждането на нова образователна програма за деца в предучилищна възраст, която използва „казуси“ за активно включване на децата в разбирането на последствията от нарушаването на правните норми и моралните ценности. Акцентът върху приобщаването и толерантността

отговаря на предизвикателствата, пред които са изправени етническите малцинства, и допринася за тяхното пълноценно включване в образователния процес.

Проектът е насочен предимно към педагогическия персонал, децата, посещаващи предучилищни заведения, и управленския и професионалния персонал в партньорските детски градини. Проектът отговаря на необходимостта да се противодейства на агресивното поведение, нетърпимостта и дискриминацията сред децата в предучилищна възраст чрез създаване на цялостен образователен подход.

Основният фокус на международния проект върху укрепването на върховенството на закона и правата на човека чрез иновативно образование има огромен потенциал за създаване на положителни промени в обществото. Чрез инвестиране в ранното образование и възпитаване на ценности като приобщаване, толерантност и уважение към правните норми, проектът се стреми да възпитава поколение от отговорни и законопослушни граждани. Сътрудничеството между партньорските страни и потенциалът за преносимост гарантират, че въздействието на проекта се простира отвъд националните граници, допринасяйки за по-широките цели на Европейския съюз за насърчаване на социалното хармонизиране и равнопоставеното образование.

1. Описание на съществуващата ситуация в предучилищните образователни процеси в регионите на Атина, Кочани и Велинград

1.1. Общ преглед на образователната система в Атина, Кочани и Велинград

1.1.1. Образователна система в Гърция

Гръцката образователна система е централизирана и се управлява от **Министерството на Образованието, Религиозни Въпроси, и Спорта**, което контролира всички нива на образование. Системата гарантира равни образователни възможности за всички деца, независимо от социалния им произход или етническа принадлежност, и осигурява механизми за продължаващо образование и усъвършенстване на уменията.

Образованието в Гърция е предимно **държавно и безплатно**, като държавата финансира училищата и осигурява безплатни учебници. Приблизително **7.5% от учениците** посещават частни училища.

Образователната система се състои от следните нива:

- **Пред-училищно образование (Nipiagogeio)** (възраст 4–6 години, задължително)

- **Начално образование (Dimotiko Scholeio)** (възраст 6–12 години, задължително)
- **Средно образование (Gymnasio)** (възраст 12–15 години, задължително)
- **Гимназиално образование (Lykeio or Epaggelmatiko Lykeio – EPAL)** (възраст 15–18 години, не-задължително)

Учебната година обикновено продължава от средата на септември до средата на юни и е разделена на два семестъра. Държавните училища следват **стандартизирана национална учебна програма**, а много ученици допълват образованието си с частни уроци в "frontistiria", за да се подготвят за националните изпити за прием в университет.

Висшето образование се предоставя от **държавни университети и технологични образователни институции**, като обучението е безплатно. Приемът е базиран на **Pan-Hellenic изпити**.

За повече информация относно структурата на образователната система, разгледайте **Доклада на мрежата Eurydice** за Гърция: [Eurydice Greece Education System](#).

1.1.2. Образованието в Атина

Пред-училищно образование

Пред-училищното образование в **Атика** обхваща деца на възраст от **4 до 6** години през държавни и частни детски градини (**Nipiagogeia**). Посещението им е **задължително** за тази възрастова група. Броят и капацитетът на детските градини зависят от разпределението на детското население и отговарят на националните стандарти за **обема на класовете и съотношението ученици-учители**.

Към учебната **2022/2023** година, Атика е имала **850 детски градини** в различни общини. Разпределението е както следва:

Таблица 1: Инфраструктура на детските градини в Атика

Учебна година	Детски градини	Записани деца	Свободни места	Учители	Класове
---------------	----------------	---------------	----------------	---------	---------

2022/2023	850	18,500	19,000	2,400	900
-----------	-----	--------	--------	-------	-----

Източник: Hellenic Статистическа Служба (ELSTAT)

Средният брой деца в детските градини на Атика е **приблизително 20 деца на клас**, и съотношението **учители-ученици** е **1:7.7**, в съответствие с националната политика за насърчаване на малките класове.

Училищно Образование

Училищната система в Атика включва **мрежа от институции за общо и професионално образование** структурирани както следва:

Общо образование

Атика разполага с **1,200 начални и средни училища**, включително институции от типа **Dimotiko (начално)**, **Gymnasio (средно)**, и **Lykeio (гимназиално)** институции.

Таблица 2: Училища за общо образование в Атика

Учебна година	Ученици от гимназия в Гърция	Ученици от гимназия в Атика (Относителен дял)	Ученици от лица в Гърция	Ученици от лица в Атика (Относителен дял)
2019-2020	320,822	111,287 (34.7%)	233,627	86,199 (36.9%)
2020-2021	328,582	114,270 (34.8%)	230,295	86,000 (37.4%)
2021-2022	328,582	115,400 (35.1%)	230,295	86,800 (37.7%)

Източник: Статистическа Служба Hellenic (ELSTAT)

Средният брой ученици в клас в Атика е **20**, което гарантира **благоприятна среда за учене**. Гърция поддържа едно от най-ниските съотношения **ученици-учители в Европа**, като в началното образование то е **7.9 ученици на учител**.

Професионално образование (EPAL & Технически Училища)

Атика разполага с **добре развита мрежа за професионално образование**, съобразена с **ключови икономически сектори**, като **туризъм, информационни и комуникационни технологии ICT, здравеопазване, инженерство, и бизнес**.

Table 3: Vocational Schools in Attica

Тип Професионално Образование	Брой Училища	Записани ученици	Класове	Учители
EPAL (Общи професионални гимназии)	150	45,000	2,250	3,500
ІЕК (След- гимназиални професионални институти)	30	8,000	500	800

Източник: Статистическа Служба Hellenicy (ELSTAT)

Професионалните училища в Атика са **добре оборудвани с модерни съоръжения**, включително **специализирани класни стаи и работилници** за да предоставят **практическо обучение** в съответствие с изискванията на пазара.

Висше образование в Атика

Атика е дом на някои от **най-големите университети** в Гърция, предлагащи **безплатно образование** в различни дисциплини.

Таблица 4: Университети и висши учебни заведения в Атика

Име на институция	Тип	Брой студенти	Факултети
Национален и Каподистриев университет в Атина (NKUA)	Държавен	80,000	8
Национален Технически Университет Атина (NTUA)	Държавен	23,000	9
Университет за Икономика и Бизнес Атина (AUEB)	Държавен	18,000	3
Университет Harokopio	Държавен	4,500	4
Университет на Западна Атика (UNIWA)	Държавен	30,000	6

Източник: Министерство на Образованието, Гърция

Университетите в Атика са **силно конкурентни**, като приемът в тях е базиран на **Pan-Hellenic национални изпити**. Много студенти продължават образованието си в **професионални училища (IEK и EPAL програми)**, за да повишат шансовете си за намиране на работа.

Предизвикателства в образованието в Атика

Въпреки **добре развитата образователна инфраструктура**, някои **ключови предизвикателства** все още съществуват, включително:

- **Пренаселените училища в градските центрове** като Атина и Пирея

- **Старите училищни сгради**, които се нуждаят от **ремонт и модернизация**
- **Голяма зависимост от частни уроци (Frontistiria)** за подготовка за националните изпити
- **Ограниченото финансиране** за професионално образование и технологичен напредък

1.2. Общ преглед на образователната система във Велинград, България

1.2.1. Образователната система в България

Законът за предучилищното и училищното образование (в сила от 1.08.2016 г.) осигурява правната основа за цялостната образователна система в страната и установява правото на гражданите да подобряват непрекъснато своето образование и квалификация. Законът признава правото на образование за всички деца; гарантира равно третиране, независимо от етническия или социалния им произход и местоживееене; осигурява условия и предоставя възможности за по-нататъшно развитие и постигане на високо ниво на знания в системата на образованието.

Българската образователна система традиционно е организирана в рамките на публичния сектор. Съществуват обаче и редица частни училища на различни нива на обучение. Образованието в България се подкрепя основно от държавата чрез Министерството на образованието и науката (МОН). Финансовата автономия на училищата се осигурява чрез финансова децентрализация и т.нар. „делегираните бюджети“. Финансовата децентрализация прехвърля права и задължения, свързани с изготвянето и изпълнението на бюджета (делегираните бюджети). Училищата имат повече оперативни права по отношение на съставянето на бюджета и разходите и изпълняват свои независими политики.

Образованието и обучението на децата започва в детските градини. Те могат да бъдат държавни, общински или частни, в зависимост от вида на бюджета им. Детските градини са за деца на възраст между 3 и 6 години (когато започват първи клас). Предучилищните групи за деца на възраст 5 и 6 години са задължителни и могат да се провеждат или в детска градина, или в начално училище. Готовността за училище се оценява в края на предучилищния етап на образование чрез сравняване на придобитите резултати от ученето с резултатите от ученето, описани в държавните стандарти. В края на предучилищния етап се издава лично портфолио.

- Училищното образование е безплатно в предучилищната, началното и средното образование в държавния сектор. То е задължително за деца на

възраст между 5 и 16 години (0-8 клас). Нивата на образование в България са:

- Начално образование (клас 1- 4 включително);
- Основно образование (клас 5 – 7 включително)
- Средно гимназиално образование (клас 8 – 10 включително);
- Средно специално гимназиално образование (клас 10 – 12 включително).

Училищата в България са държавни, общински, частни или религиозни и в зависимост от вида образование и обучение, което предлагат, са неспециализирани или специализирани.

Според етапа или нивото на образование, неспециализираните училища са:

- Начално (I - IV клас включително);
- Начално-основно (I - VII клас включително);
- Средно (VIII - XII клас включително);
- Специализирано (I - X клас включително);
- Гимназиално (I – XII клас включително).

Основното образование започва обикновено, когато детето навърши седем години, но не е необичайно родителите да смятат, че децата им са готови да започнат първи клас на шестгодишна възраст. След завършване на четвърти клас учениците получават свидетелство за основно образование. За да получат диплома за основно образование, учениците могат да продължат в гимназия или да изберат да посещават общообразователна гимназия.

В повечето училища учебната година започва на 15 септември и продължава до 15 или 30 юни. Всяка учебна година има два семестъра. В повечето средни училища се изискват конкурсни изпити за прием. Учениците могат да избират измежду различни видове училища, всяко от които предлага различен фокус (като математика и науки или чужди езици).

1.2.2. Образователната система в община Велинград**• Пред-училищно образование**

Предучилищното образование е насочено към определена възрастова група от населението – деца на възраст от 3 до 6 години. То се осъществява в детски заведения, които според действащото законодателство (Закон за предучилищното и училищното образование – 2015 г.) са определени като детски градини.

Броят и капацитетът (брой места и брой групи) на детската градина се определят от броя на децата във възрастовата група от 3 до 6 години, както и от действащите разпоредби за минималния брой деца за формиране на детска група.

През учебната 2024/2025 година в община Велинград имаше общо 8 детски градини. Броят и капацитетът на детските градини за периода 2021-2025 г. са представени в следната таблица:

Таблица 1: Промени в броя и капацитета на детските градини в община Велинград

Учебна година	Детски градини	Деца	Места в детските градини		Учители	Училищни групи
		Общо	Общо	На 100 деца		
2021/2022	8	1160	1124	96.9	83	38
2022/2023	8	1164	1124	96.6	83	38
2023/2024	8	1166	1124	96.4	83	38
2024/2025	8	1162	1124	96.7	83	38

Източник: Национален Статистически Институт (НСИ), "Образование и обучение през живота"

За анализирания период няма промяна в мрежата от детски градини в общината. Капацитетът на детските градини е в съответствие с броя на обхванатите деца. По този начин има малко под 100 места на 100 деца. Средната заетост на 1 група в детската градина е в рамките на действащите стандарти. Тя варира от 20 до 23 деца в една група през годините.

Разположението на детските градини по населени места показва, че 8-те детски градини са разположени в 4 населени места, а именно – град Велинград, село Драгиново, село Света Петка и село Грашево. Броят и капацитетът на детските градини по населени места са представени в следната таблица:

Таблица 2: Териториално разположение на мрежата от детски градини в община Велинград

Детски градини	Селища	Деца			Общо групи
		Общо	В яслени групи	В подготвителни групи	
ДГ "Фантазия"	Велинград	144	14		6
ДГ "Радост"	Велинград	118			4
ДГ "Слънчице"	Велинград	200	30		7
ДГ "Детски рай"	Велинград	91			3
ДГ "Еделвайс"	Велинград	286		165	8
ДГ "Пролет"	Драгиново	164			5
ДГ "Юри Гагарин"	Света Петка	124			6
ДГ "Кокиче"	Грашево	39			3

Източник: Общинска Администрация Велинград

В две от детските градини в град Велинград (ДГ „Фантазия” и ДГ „Слънчице”) е открита по една група за ясли, с общо 44 деца в „яслена” възраст. В най-голямата детска градина в общината (ДГ „Еделвайс”) има и 4 подготвителни групи, които обхващат деца на 5 и 6 години. Средната заетост на групите в детските градини варира в определени граници – от 13 деца в група в ДГ „Кокиче” в село Грашево до 26-32 деца в ДГ „Пролет” в село Драгиново и детските градини „Радост” и „Еделвайс” във Велинград.

- **Училищно образование**

Училищната образователна система се състои от мрежа от два вида училища:

- Общо образование
- Професионално образование

Общо образование: През учебната 2024/2025 година мрежата от училища в община Велинград включва 12 училища за общо образование.

Таблица 3: Общообразователни училища в община Велинград

Учебна година	Училища	Класове		Ученици		Среден брой ученици в клас
		Общо	От 1 ^{ви} до 8 ^{ми} клас	Общо	От 1 ^{ви} до 8 ^{ми} клас	
2024/2025	12	171	115	3363	2372	21

Източник: Национален Статистически Институт (НСИ), "Образование и обучение през живота"

Мрежата от училища за общо образование в община Велинград включва 6 начални училища, 2 комбинирани училища (от I до X клас) и 4 средни училища.

Таблица 4: Териториално разпределение на общообразователните училища в община Велинград

Училище	Селище	Класове	Ученици	Брой ученици в клас
СУ "Св. Св. Кирил и Методий"	Велинград	29	668	23
СОУ "Васил Левски"	Велинград	25	579	23
ОУ "Неофит Рилски"	Велинград	19	495	26

ОУ "Христо Ботев"	Велинград	13	232	18
ОУ "Георги Бенковски"	Велинград	7	147	21
СУ "Методи Драгинов"	Драгиново	19	418	22
СУ "Христо Смирненски"	Света Петка	21	364	17
ОУ "Христо Ботев"	Абланица	4	29	8
СОУ "Иван Вазов"	Пашови	10	154	16
ОУ "Васил Левски"	Грашево	7	75	11
СОУ "Васил Левски"	Крастава	10	135	14
ОУ "Д-р. Петър Берон"	Биркова	7	67	10

Източник: Общинска Администрация Велинград

Професионално образование: на територията на общината има 3 професионални гимназии. И трите се намират в град Велинград – професионална гимназия по дървообработване „Иван Вазов“, която е общинско училище, професионална гимназия по туризъм „Алеко Константинов“ и професионална гимназия по лесовъдство „Хр. Ботев“ – и двете са държавни училища.

Професиите, представени в трите професионални гимназии, са в съответствие с водещите икономически дейности в общината – лесовъдство и лов, туризъм и дървообработване. Професионалните гимназии и техният капацитет (брой ученици и класове) са показани в следната таблица:

Таблица 5: Вид и капацитет на професионалните училища в община Велинград

Тип и име на професионалното училище	Капацитет		Образователна инфраструктура		
	Брой студенти	Брой класове	Класни стаи	Работилници	Стаи в училището
НПГГС "Христо Ботев"	250	11	4	0	11
ИПГИТ "Алеко Константинов"	425	20	6	4	18

ПГД “Иван Вазов”	111	6	8	9	0
------------------	-----	---	---	---	---

Източник: Общинска Администрация Велинград

1.3. Общ преглед на образователната система в Кочани, Северна Македония

1.3.1. Образователната система в Северна Македония

Образователната система в Република Северна Македония отразява нуждите на обществото от образователна, научна и постоянна роля на образованието и науката за икономическото, социалното, технологичното и културното развитие на обществото като цяло. Следователно Министерството на образованието и науката улеснява непрекъснатото развитие на системата на образованието, моралното възпитание и науката в Република Северна Македония.

Преподаването в македонските училища се осъществява на четири езика. Освен македонския език като официален език в страната, учениците имат възможност да избират да учат на албански, турски или сръбски език. В някои училища учениците имат възможност да избират и незадължителни (избираеми) предмети за изучаване на културата и езика на арумъните или ромите.

Учебните програми за предметите в началното и общото средно образование и за общите предмети в професионалното образование се изготвят от Бюрото за развитие на образованието, а за професионалните предмети — от Центъра за професионално образование и обучение. Осигуряването на качеството в образователните институции се контролира от Държавната инспекция по образованието.

В страната има 21 висши учебни заведения, от които седем са държавни университети. През последните години броят на студентите (редовни и задочни), които учат в македонските университети, постоянно нараства.

Република Северна Македония участва в програмата „Еразъм+“ като страна по програмата. Страната приключи процеса на съпоставяне на Националната квалификационна рамка с Европейската квалификационна рамка, който беше осъществен от Министерството на образованието и науката с подкрепата на Европейската фондация за професионално обучение (ETF).

Нивата на образование в Северна Македония са:

Образованието е задължително за деца на възраст от 6 до 19 години за общо средно образование или от 6 до 17, 18 или 19 години за професионално образование и

обучение в зависимост от избраната професионална образователна програма, и от 0 до 6 години за предучилищно образование.

Образователната система в Република Северна Македония се състои от:

- **Пред-училищно образование**

Ранното обучение и развитие са в центъра на вниманието в предучилищното образование. Децата на възраст от 0 до 6 години посещават държавни детски градини или други форми на грижи за деца и образователни услуги. Предучилищното образование е по избор, но става все по-важно поради ролята си в ранното детско развитие. Децата посещават детски градини, които се управляват от местните общини. Предучилищното образование се фокусира върху ранното учене, социализацията и подготовката на децата за начално училище. Полагат се усилия за увеличаване на достъпа до детски градини, особено в селските райони, за да се гарантира, че всички деца получават солидно ранно образование. Предучилищното образование в Република Северна Македония се регулира от Закона за закрила на детето, приет през 2013 г.

- **Начално образование (ISCED 1 и ISCED 2)**

Продължителността е девет години, безплатно и задължително за всички деца на възраст от 6 до 15 години, без оглед на пол, религия и националност. Дейностите в началното образование са определени и регулирани от Закона за началното образование и Концепцията за деветгодишно начално образование. Мисията на тази подсистема е да възпитава, образова и насочва. В първите три класа оценяването на учениците е описателно, а в останалите класове е числово (оценки от 1 до 5). Частните училища за начално образование не са признати в македонската образователна система. Въпреки това, частни начални училища съществуват и техните ученици са предимно с чуждо гражданство.

Законът за основното образование гарантира безплатен достъп до това ниво на образование за всички деца на възраст от 6 до 15 години, по-специално чрез предоставяне на безплатни учебници и транспорт за учениците, чието постоянно местожителство е на повече от 2 км от най-близкото училище.

Началното образование продължава **9 години**, разделено на два цикъла:

- **Първи цикъл:** Клас 1–3 (години 6–9)

– **Втори цикъл:** Клас 4–6 (години 9–12)

Начално образование се предоставя чрез държавни училища, въпреки че в по-големите градове има и частни варианти. Системата също така има за цел да интегрира малцинствените групи и да насърчава приобщаването.

Докато формалната система на основното образование обикновено е разделена на два цикъла (1–3 клас и 4–6 клас), учениците продължават образованието си след основното училище в **средното образование**, което включва:

– **Клас 7–9** (години 12–15)

То е част от **основното образование** или понякога разглеждано като продължение на началното образование в някои системи. Този етап все още е част от задължителното образование, но надхвърля първите два цикъла, за да предостави по-широка учебна програма, която подготвя учениците за по-нататъшно образование или професионално обучение..

- **Средно образование (ISCED 3)**

Общо средно образование (гимназия) с продължителност четири години и професионално образование (професионални училища) с продължителност две (професионално образование от две години), три (професионално образование за професии) или четири години (професионално техническо образование). Средното образование е задължително и обхваща всички деца на възраст от 15 до 19 години за общо средно образование и на възраст от 15 до 17, 18 или 19 години за професионално образование и обучение, в зависимост от избраната специалност. Дейностите и отговорностите на средното образование са определени и регулирани със Закона за средното образование и Закона за професионалното образование и обучение. Средното образование е безплатно в държавните средни училища. Учениците имат и по закон, възможност да се запишат в частни средни училища, които са официално признати от македонската образователна система; в страната има 16 частни средни училища. В няколко училища в страната има двуезични класове, в които преподаването на неезикови предмети се извършва на чужд език (френски или английски);

Средното образование е **задължително**, и представлява важен етап за учениците, които желаят да продължат образованието си и да започнат работа.

- **Професионално образование**

С цел да се осигури професионално ориентиране на учениците в професионалните училища, са открити кариерни центрове, в които работят обучени кариерни консултанти, които са част от преподавателския състав на училището. Тяхната работа се подпомага от разработен и стандартизиран инструмент – Информационната система за професионално ориентиране (BIPO). Не всички професионални училища разполагат с кариерни центрове и кариерни консултанти. Учителите, които работят като кариерни консултанти, са учители от училища, които са преминали обучение по проект на USAID.

В четиригодишното професионално образование английският език се преподава като първи чужд език, а немският, френският и руският език се предлагат като втори чужд език в някои професии. За тях са въведени нови учебни програми за I, II, III и IV клас на средното образование. Отправна точка за разработването на новите учебни програми е Общата европейска референтна рамка за езиците, като ориентир по отношение на нивата на езикова компетентност, които учениците трябва да придобият в края на всяка година от средното образование.

- **Висше образование (ISCED 5, 6 и 7)**

Осъществява бакалавърски, магистърски и докторски програми във висшите учебни заведения и институти, които са автономни и независими. В Република Северна Македония има седем държавни университета и 14 частни университета. Дейностите са определени и регулирани от Закона за висшето образование. В съответствие с националната политика за осигуряване на равен достъп до висше образование, социално единство и учене през целия живот, държавата въведе Проект 35/45, който насърчава записването на студенти на възраст от 35 до 45 години.

Северна Македония разполага с редица държавни и частни университети, като най-големият от тях е **Университет Св. Св. Кирил и Методий** в Скопие. Други държавни университети включват:

- Университет Св. Климент Охридски (Битоля)
- Университет Тетово
- Университет Гоце Делчев в Щип
- Университет по Информационни науки и Технологии в Охрид
- Университет „Майка Тереза“ в Скопие

Висшето образование следва Болонския процес, който стандартизира висшето образование в Европа, като гарантира съвместимостта на структурите на академичните степени. Висшето образование е разделено на:

- Бакалавърска степен: Стандартно 3 години (180 ECTS кредита).
- Магистърска степен: Стандартно от 1 до 2 години (90 до 120 ECTS кредита).
- Докторска степен: Стандартно 3 години (180 ECTS кредита).

- **Специално образование**

Северна Македония предоставя специални образователни услуги за ученици с увреждания и такива, които се нуждаят от допълнителна образователна подкрепа. Има специални образователни институции, а общообразователните училища също се насърчават да възприемат практики за приобщаващо образование. Поставя се силен акцент върху интегрирането на учениците с увреждания в редовната образователна система, когато това е възможно. Образователната система обхваща и децата със специални нужди, които са записани в училища за специално образование или в редовния образователен процес, в зависимост от предпочитанията на учениците и техните родители. За тези училища има отделна учебна програма.

- **Образование за възрастни и обучение през целия живот**

Страната насърчава обучението през целия живот чрез програми за образование за възрастни, особено за възрастни, които искат да подобрят своите умения за четене и писане, професионалната си квалификация или дигиталните си умения. Центровете за образование за възрастни предлагат курсове, насочени към подобряване на възможностите за реализация на пазара на труда и развитие на умения.

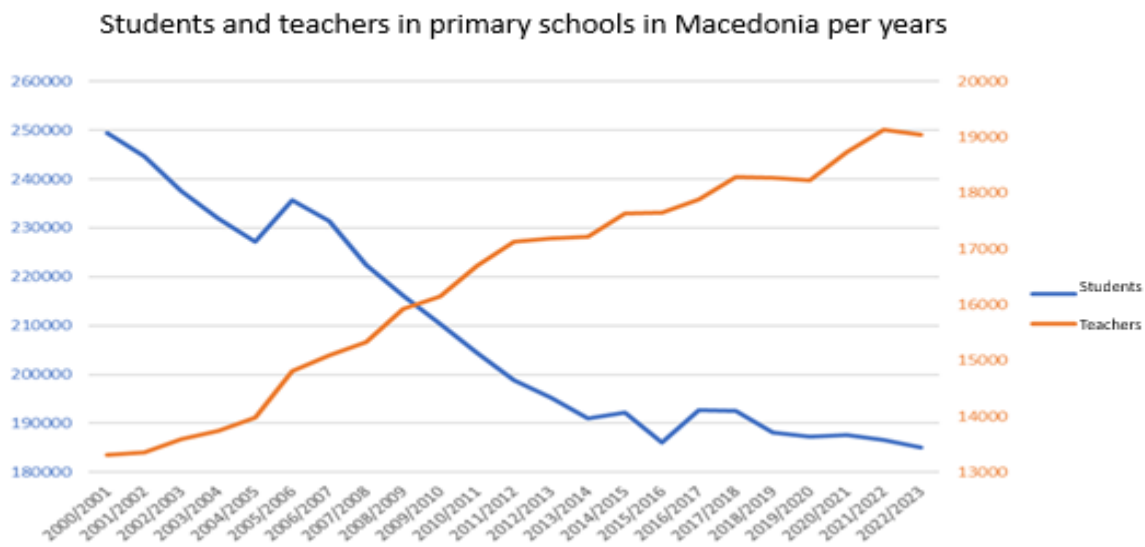
Законът за образованието за възрастни беше приет през 2008 г., следван от приемането (или изменения) на няколко подзаконови актове, регулиращи процедурите за проверка на програмите за образование за възрастни (неформално образование), стандартите за сградите, оборудването и персонала на институциите за образование за възрастни.

Таблица 1. Структура на образователната система в Северна Македонија

Източник: Стратегия за образование 2018-2025

Таблица 2: Брой учители и ученици през учебните години

Източник: Държавна Статистическа Служба

1.3.2. Образователна система в община Кочани

Предучилищно образование

В град Кочани предучилищното образование се осъществява чрез държавната предучилищна институция „YOU DG „Павлинка Велянова“. Тази институция разполага с пет сгради с общ капацитет от около 700 деца и почти 100 служители. Сградите са разпределени, както следва:

- Учреждение „Бамби“: една група за деца до 3 години и четири групи за деца в предучилищна възраст.
- Учреждение „Звездчки“: две групи за деца от 9 до 24 месеца и шест групи за деца в предучилищна възраст.
- Учреждение „Слънчогледи“: две групи за деца до 3 години и шест групи за деца в предучилищна възраст.
- Учреждение „Цветя“: две групи за деца до 3 години и пет групи за деца в предучилищна възраст.
- Учреждението „Кокичина“: само две групи за деца в предучилищна възраст.

В близост до града, в едно от по-малките села, има и детска градина, която обслужва децата от този регион. В близко бъдеще се планира изграждането на ново, модерно съоръжение, което ще отговаря на европейските стандарти и ще може да приеме повече от 100 деца.

Освен това, в периода от 2019 до 2022 г. УНИЦЕФ реализира програма за социално и емоционално учене (SEL), която беше приложена сред всички предучилищни педагози в държавните предучилищни институции в страната, включително педагозите в Кочани. Тази програма има за цел да развие социалните и емоционалните умения на децата, което е от решаващо значение за по-нататъшното им развитие и успех в образованието.

Броят и капацитетът (включително броят на местата и групите) на детските градини се определят въз основа на броя на децата на възраст от 3 до 6 години и действащите разпоредби относно минималния брой деца, необходими за формиране на група.

Положението през учебната 2023/24 година за предучилищните образователни институции – детски градини в община Кочани е както следва:

Таблица 1: Детски градини в община Кочани

Детски градини	Децата от 1-3 години	Децата от 3-6 години	Момичета	Момчета	Групи	Общо
Бамби	41	86	68	59	5	127
Звездички	56	123	83	96	8	179
Слънчогледи	72	120	89	103	8	192
Цветенца	39	117	74	82	7	156
Кокиченца	16	19	17	18	2	35
Общо	224	465	331	358	30	689

Източник: Администрация на детските градини „Кочани“

Таблица 2: Промени в броя и капацитета на детските градини в община Кочани

Учебна година	Детски градини	Деца	Места в детските градини		Учители	Училищни групи
		Общо	Общо	На 100 деца		
2021/2022	5	570	685		63	30
2022/2023	5	696	685		61	30
2023/2024	5	689	685		62	30

Източник: Администрация на детските градини „Кочани“

За анализирания период няма драстична промяна в детските градини в общината. Капацитетът на детските градини е в съответствие с броя на включените деца. Средната заетост на 1 група в детската градина е в рамките на действащите стандарти. Максималният брой деца в една училищна група е 30 деца.

Начално образование

Началното образование в Кочани се осъществява посредством няколко начални училища, които предлагат качествено образование за деца на възраст от 6 до 14 години. Образованието е разделено на два цикъла:

1. Първи цикъл (от 1-ви до 4-ти клас)
2. Втори цикъл (от 5-ти до 9-ти клас)

В тези училища задължителното образование се осъществява съгласно националната образователна програма, която включва предмети като математика, македонски език, природни науки, социални науки, изкуство, спортно образование и други..

Обучението се организира от понеделник до петък, а часовете обикновено започват рано сутрин и продължават до следобед. Кочани има няколко начални училища, някои от които имат филиали в селата. Училищата разполагат с необходимите ресурси и инфраструктура. Учениците имат достъп до различни дейности и

извънкласни програми, като спортни състезания, музикални и художествени дейности.

В община Кочани има шест начални училища, едно от които е музикално училище.

Ситуацията в началните училища през учебната 2023/24 година е както следва, както е показано в таблицата по-долу:

Таблица 3: Териториално разпределение на общообразователните училища в община Кочани

Основно училище	Брой ученици	Брой класове	Среден брой ученици в клас
НУ “Крсте П. Мисирков”	197	19	10
НУ “Св. Кирил и Методий”	954	48	20
НУ “Раде Кратовче”	425	28	15
НУ “Малина Попиванова”	482	29	17
НУ “Никола Краев”	500	37	13
Музикално училище “Ристо Юруков” Кочани	164	20	8
ОБЩО	2722	181	15

Източник: Общинска Администрация Кочани

Средно образование

В община Кочани са създадени и функционират 2 средни училища – средно училище за общо образование и икономика и 1 професионално училище.

СОУ „Люпчо Сантов“ предлага както общо образование (гимназия), така и специализирани програми по икономика. В него са записани около 728 ученици и работят около 70 служители.

СОУ „Гошо Викентиеви“ предлага образование в три технически области:

- Машиностроене: Профилите включват електроенергия, механичен техник и технически специалист за производствени машини.
- Електротехника: Профилите включват компютърни технологии и автоматизация, електроника и телекомуникации, електроенергия и електромеханика.
- Трафик инженеринг: Предлага обучение в области, свързани с трафика, включително възможности за получаване на шофьорска книжка.

Има около 860 ученици в 40 класа и 104 членове на персонала.

Таблица 4: Териториално разпределение на средните училища в община Кочани

Средно училище	Брой ученици	Брой класове	Среден брой ученици в клас
СОУ „Люпчо Сантов“	503	31	16
СОУ „Гошо Викентиев“	559	34	16
Общо	1062	65	16

Източник: Общинска Администрация Кочани

От 5^{ти} Август, 2019 (Държавен вестник 161 на Република Северна Македония) в националния Закон за образованието са внесени промени, които наблягат на включването на децата със специални нужди и системната работа с надарените и талантиливи деца.

2. Съществуващи местни стратегии/политики и тяхното съгласуване с Декларацията на хилядолетието на ООН, включително насърчаване на значението на върховенството на закона и зачитането на правата на човека, отговаряне на нуждите на други социално-икономически организации в подкрепа на образователните институции

- ОБЩИНСКА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА НА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЩИНА ВЕЛИНГРАД 2023 – 2025**

„Общинска стратегия за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в община Велинград 2023-2025 г.“ е стратегически документ за подкрепа на личностното развитие, който създава условия за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на общественния живот на територията на община Велинград, като осигурява подкрепа за личностното развитие в подходяща физическа, психологическа и социална среда.

Стратегията включва предизвикателства, обобщения и заключения, стратегически цели и необходими действия, очаквани резултати и критерии за оценка.

Подкрепата за личностното развитие на децата и учениците е неразделна част от приобщаващото образование, което е неразделна част от правото на образование и се осъществява в съответствие със следните цели:

1. Гарантиране на правото на всяко дете и ученик да има достъп до детска градина или училище, най-близо до мястото му на пребиваване, и до качествено образование;
2. Гарантиране на достъп на всяко дете или ученик до подкрепа за личностно развитие според индивидуалните му нужди, като се отчитат възможните затруднения в процеса на учене и приобщаване и необходимостта от подходяща подкрепа;
3. Прилагане на диференцирани педагогически подходи в съответствие с интересите и стимулиране на мотивацията на детето и ученика.
4. Приемане и зачитане на уникалността на всяко дете и ученик – индивидуални нужди и способности, лични качества, знания, умения и интереси, на които образователната институция трябва да отговори по подходящ начин, така че детето или ученикът да развие максималния си потенциал;

5. Равенство и не дискриминация в провеждането на предучилищното и училищното образование, гарантирани от условията, създадени за всички деца и ученици да учат заедно, независимо от трудностите и различията, които могат да възникнат в тяхното учене и участие в дейностите на детската градина или училището.
6. Систематичен и цялостен подход към организацията и сътрудничеството на образователните институции в областта на приобщаващото образование на всички нива – управление и работа в екип, използване на приобщаващи педагогически практики, създаване на безопасна и подкрепяща среда, участие на родителите, мониторинг на процеса и качеството на подкрепата за личностното развитие, както и тяхното въздействие върху ученето и постиженията на децата и учениците;
7. Сътрудничество между всички участници в процеса на приобщаващо образование – детската градина, училището, центърът за подкрепа на личностното развитие, детето, ученикът, семейството и общността;
8. Намаляване на въздействието на социалните неравенства върху ученето и участието на децата и учениците в дейностите на детската градина или училището;
9. Нетърпимост към дискриминационни нагласи и поведение и подготовка на децата и учениците за живот в приобщаващо общество;
10. Гъвкавост и динамика на процеса на приобщаващо образование в съответствие с нуждите на децата и учениците и в зависимост от спецификите на социалния живот.

Общинската политика за подкрепа на личностното развитие на децата е насочена към ефективно взаимодействие и партньорство между заинтересованите институции за прилагане на мерки за превенция, интервенция и компенсация на отпадането и преждевременното напускане на деца и ученици от образователната система; Община Велинград подкрепя всички инициативи, които се появяват в публичното пространство от Центъра за специална образователна подкрепа и Центъра за подкрепа и личностно развитие - Общински детски комплекс, свързани с подкрепата на личностното развитие.

Източник: <https://tinyurl.com/c8pker8h>

- **МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ**

Прилагането на общ механизъм е необходимо, тъй като е ясно, че реален напредък в борбата с насилието и тормоза може да бъде постигнат само чрез прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и прилага от всички, участващи в образователния процес. Тази политика следва да бъде част от цялостния набор от политики за развитие на детските градини, училищата и центровете за подкрепа на личностното развитие. Тя трябва да регулира в дългосрочен план целите и задачите по отношение на превенцията на насилието, както и да описва конкретните роли, отговорности и процедури за справяне със ситуации на насилие и тормоз.

Институциите в системата на предучилищното и училищното образование, посочени в чл. 3 от Закона за предучилищното и училищното образование, самостоятелно разработват и прилагат комплексни политики за:

- подкрепа за личностното развитие на детето и ученика;
- създаване на положителна организационна среда;
- насърчаване на положителна дисциплина;
- развитие на училищната общност.

Основните цели на политиката за превенция и интервенция при насилие са:

1. Да се създаде положителна култура и атмосфера в детската градина, училището, центъра за подкрепа на личностното развитие, специализираната служба;
2. Да се повиши осведомеността на всички участници в процеса на предучилищното и училищното образование, че насилието е неприемливо поведение;
3. Да се разработи система за превенция, която създава условия за превантивна работа с групата/класа и включва децата в образователни дейности, семинари, работни групи, за да ги запознае с различните форми на насилие и тормоз, да ги научи на уважение и толерантност към различията, да развие чувствителност към границите на другия, етиката на взаимоотношенията, какво поведение е приемливо и какво не, как да реагират на неприемливо поведение и др.;
4. Създаване на система за интервенция чрез разработване или изясняване на съществуващите политики и процедури във връзка с всеки случай на насилие и тормоз, включително във връзка с идентифицирането и докладването;

5. Да се създаде система за подкрепа на жертвите и лицата, замесени в ситуации на насилие и тормоз;
6. Да се разработи устойчива система за изграждане на капацитет на всички участници в образователния процес под формата на обучителни дейности, механизми за сътрудничество с други лица извън детската градина, училището, центъра за подкрепа на личностното развитие, специализираната служба, услуги, организации или институции, създаване на ефективна система за задължения и др.;
7. Създаване на механизми за проследяване на ефективността на дейностите по превенция и интервенция.

Общата политика се прилага в детските градини, училищата, центровете за подкрепа на личностното развитие, специализираните служби и на ниво група/клас, като на всяко от тези нива се провеждат дейности за превенция и намеса (реагиране).

Източник: <https://tinyurl.com/87anezw2>

- **СТРАТЕГИЯ ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНТЕГРАЦИЯ НА ДЕЦА И УЧЕНИЦИ ОТ ЕТНИЧЕСКИ МАЛЦИНСТВА**

Динамичните промени, които настъпиха в българското общество през последните десет години, и структурната непълнота на настоящата стратегия налагат нейното актуализиране и привеждане в съответствие с препоръчителните стандарти за такъв документ. Разработването на план за действие ще даде възможност на Министерството на образованието и науката да подобри координацията между дирекциите, вторичните разпределители на бюджетни средства, общините, университетите, които обучават преподавателски кадри, и структурите на гражданското общество, работещи по въпросите на образователната интеграция.

Образователната интеграция е един от видовете политики за приобщаване, които се прилагат в Европейския съюз (ЕС). Практическото прилагане на този вид интеграция в българските детски градини и училища се осъществява в следните направления:

1. Осигуряване на равен достъп до качествено образование за всички деца и ученици;
2. Насърчаване на межкултурното образование като неразделна част от процеса на модернизация на българската образователна система;
3. Създаване на условия за успешна социализация на деца и ученици от етнически малцинства;

4. Съхранение и развитие на тяхната културна идентичност чрез изучаване на майчиния език, историята и културата;
5. Насърчаване на взаимното уважение, разбирателство и сътрудничество между всички деца и ученици, независимо от техния етнически произход.

Стратегията има за цел, въз основа на отчетените резултати, да вземе политически решения относно прилагането на индивидуални междусекторни мерки и относно осигуряването на достъпна и качествена интеграция на децата и учениците от етническите малцинства в националната образователна система.

Източник: <https://tinyurl.com/bdedd2uh>

• НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПРАВАТА НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

В отговор на акцента, поставен върху правата на човека и равенството в Декларацията на хилядолетието на ООН, Гърция разработи Национален план за действие за правата на хората с увреждания. Този всеобхватен план се фокусира върху осигуряването на равен достъп до образование за учениците с увреждания и специални образователни нужди. Ключовите компоненти на плана включват:

- **Инициативи за приобщаващо образование:** Прилагане на реформи за интегриране на учениците с увреждания в общообразователните училища, осигуряване на необходимите удобства и подкрепа.
- **Програми за обучение на учители:** Обучение на преподавателите с умения и знания за ефективна подкрепа на разнообразни учащи.
- **Сътрудничество със социално-икономически организации:** Сътрудничество с различни организации за улесняване на достъпа до ресурси, подобряване на достъпността и ангажиране на общността в образователните институции.

Тези усилия отразяват ангажимента на Гърция да защитава правата на хората с увреждания в съответствие с целите на Декларацията за хилядолетието за насърчаване на човешкото достойнство и равенство.

Източник: [Eurydice - Educational Support and Guidance in Greece](#)

- **ИНТЕГРИРАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО ПО ЧОВЕШКИ ПРАВА В НАЦИОНАЛНАТА УЧЕБНА ПРОГРАМА**

В съответствие с призива на Декларацията за хилядолетието за насърчаване на правата на човека и основните свободи, Гърция е включила образованието по права на човека в националната си учебна програма. Тази стратегия обхваща:

- **Разработване на учебни програми:** Включване на теми, които се фокусират върху правата на човека, демократичните ценности и върховенството на закона в различни образователни нива.
- **Ангажираност на студентите:** Насърчаване на активното участие в дискусии и проекти, свързани с въпроси на правата на човека, като се подпомага култура на уважение и осведоменост.
- **Подкрепа от социално-икономически организации:** Сътрудничество с неправителствени организации и международни органи за предоставяне на ресурси, работни срещи и семинари, които подобряват разбирането за правата на човека сред учениците и преподавателите.

Този подход гарантира, че принципите на Декларацията за хилядолетието се внушават на учениците, като се насърчава общество, основано на зачитането на правата на човека и върховенството на закона.

Източник: Council of Europe - Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education in Greece

Местните стратегии и политики на Северна Македония са в достатъчно добра хармония с основните принципи на Декларацията на хилядолетието на ООН, особено по отношение на върховенството на закона, правата на човека и подкрепата за образованието. Въпреки това са необходими постоянни усилия за осигуряване на пълно прилагане, наблюдение на напредъка и преодоляване на съществуващите социално-икономически неравенства, за да се направи образованието по-приобщаващо и справедливо. Сътрудничеството между държавните институции и социално-икономическите организации е от жизненоважно значение за постигането на тези цели, като се гарантира, че образователните институции разполагат с необходимите средства, за да отговорят на нуждите на всички ученици.

Северна Македония прие редица национални стратегии и политики в съответствие с Целите на хилядолетието за развитие (MDGs) и по-късно с Целите за устойчиво развитие (SDGs). Те включват:

- **НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ (2021-2030)**

Националната стратегия за образование (2021-2030) на Северна Македонија беше приета през 2021 г. Тя беше разработена от Министерството на образованието и науката на Република Северна Македонија.

Тази стратегия има за цел да подобри качеството, достъпността и приобщаването на образователната система в страната. Стратегијата се фокусира върху реформиране на образователната система на всички нива – от ранното детско образование до висшето образование и професионалното обучение – в съответствие със стандартите на ЕС и насърчаване на по-справедлива, иновативна и устойчива образователна среда. Тя също така набляга на развитието на умения за бъдещата работна сила, интегрирането на цифрови инструменти в образованието и насърчаването на ученето през целия живот.

Тази политика има за цел да подобри качеството на образованието в Северна Македонија и е в съответствие с SDG 4, която се фокусира върху качественото образование. Тя насърчава приобщаващо и равнопоставено образование за всички, което е в съответствие с визията на ООН за всеобщ достъп до образование, изложена в Декларацијата за хилядолетието.

Основните точки вклучват:

- Осигуряване на равен достъп до образование за маргинализираните групи.
- Повишаване на качеството на образованието чрез актуализиране на учебните програми, обучение на учители и по-добро разпределение на ресурсите.
- Укрепване на образователните институции в селските и недостатъчно обслужвани райони с цел преодоляване на регионалните неравенства.

- **СТРАТЕГИЯ ЗА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА И РЕФОРМА ЗА СПРАВЕДЛИВОСТ**

Стратегијата за върховенството на закона и реформа за справедливост в Северна Македонија беше приключена през 2017 г. Тя беше разработена от правителството на Република Северна Македонија с участието на различни национални институции и заинтересовани страни, вклучително Министерството на правосъдието. Стратегијата получи подкрепа и насоки от Европейскиот съюз като част от усилијата на страната да приведе правната си система в съответствие със стандартите на ЕС и да гарантира напредък към членство в ЕС.

Стратегијата за върховенството на закона и реформа за справедливост от 2017 г. беше част од по-широки реформи, насочени към подобрявање на независимоста на

съдебната система, намаляване на корупцията, увеличаване на достъпа до правосъдие и повишаване на цялостната ефективност и прозрачност на съдебната система. Тази стратегия е разработена за изпълнение в рамките на няколко години, като напредъкът се наблюдава редовно, за да се гарантира постигането на целите.

В съответствие с върховенството на закона, заложен в Декларацията на хилядолетието, Стратегията за реформа на правосъдието на Северна Македония (2021-2027 г.) разглежда ключови аспекти за укрепването на независимостта на съдебната система, намаляването на корупцията и подобряването на прозрачността в публичната администрация. Тази стратегия гарантира също така, че образователните институции могат да функционират в стабилна среда, в която се спазват правилата, като по този начин допълнително подкрепя правата на човека.

3. Избор на най-добри подходи (добри практики и дейности за повишаване на осведомеността с цел намаляване на агресивността и насърчаване на толерантността)

- **ПРОЕКТ GAINKIDS – ГЛОБАЛНО ГРАЖДАНСТВО ЗА ДЕЦА**

Проектът Gainkids има за цел да:

- 1) Да се увеличи и консолидира знанието на професионалистите в областта на ранното детско образование и грижи (педагози и помощник-педагози) относно научните доказателства за значението на глобалното гражданство за развитието на децата под шестгодишна възраст и да се насърчи използването на това знание в педагогически обмислени дейности със и за децата;
- 2) Като членове на една много разнообразна глобална общност, насърчавайте положителните нагласи в семействата по отношение на емпатията, взаимното разбиране и приемането на другите;
- 3) Признание за децата като способни, с възможност да изразяват своите възгледи и свободно да развиват своите мнения.

С фокус върху пет различни измерения на гражданството (равенство между половете и полова идентичност; глобално гражданство, гражданство и участие; не дискриминация и разнообразие; равни възможности за всички деца; социално и семейно участие), са разработени три комплекта ресурси, предназначени за конкретни аудитории:

- 1) Комплект книги в печатен, цифров и видео формат за деца, педагози и други специалисти, както и за семейства.

- 2) Наръчник за професионалисти, подпомагащ развитието на педагозите отговарящи за ранното детство и други професионалисти.
- 3) Брошура и две кратки анимации, специално създадени за семейства.

С изключение на печатните книги, всички ресурси са достъпни безплатно на уебсайта на проекта на адрес www.gainkids.eu.

- **ПРОЕКТ ЗА ОБУЧЕНИЕ НА ТЕМА ЧОВЕШКИ ПРАВА**

Проектът, наречен „Образование по правата на човека“, беше международно партньорство между 6 училища с основна цел подобряване на нивото на иновативните педагогически практики в образованието, с особен акцент върху образованието в областта на основните права на човека. Проектът се основаваше на предпоставката, че усвояването на теоретичните принципи за правата на човека се отразява първо в подобряването на отношенията между учениците и техните учители, а впоследствие и на местно ниво в местната общност.

Мотивацията за реализиране на проекта се основава на Декларацията на ООН за правата на човека, изготвена от Съвета за правата на човека през 2010 г., както и на „Парижката декларация“ от 2015 г., която гарантира, че децата придобиват социални, граждански и между културни умения чрез насърчаване на демократичните ценности и основните права, социалното приобщаване и не дискриминацията.

Целта на участието в проекта беше да се повиши емпатията, толерантността и уважението, както и да се увеличи самочувствието на учениците.

Прилагането на „HRE“ може да намали случаите на дисциплинарни проблеми, да допринесе за подобряване на посещаемостта в училище и за подобряване на взаимоотношенията в класната стая, у дома и на улицата.

Изпълнението на този проект представлява преди всичко подкрепа за образованието в областта на зачитането на правата на човека, като част от програмата на един обикновен учебен ден. Проектът не се фокусира само върху учениците с добри академични резултати, а по-специално върху групи деца с по-ниски оценки, произхождащи от уязвими семейства и малцинства.

Под ръководството на своите учители учениците работиха по теми като: историята на правата на човека, Кибер тормоз, политика на училищния персонал, създаване на инструменти за предотвратяване на нарушаването на правата на човека или т.нар. взаимно обучение.

- **"ПРОГРАМА СРЕЩУ ТОРМОЗА" ОТ ОРГАНИЗАЦИЯ „УСМИВКА НА ДЕТЕТО“**

„Усмивка на детето“ е гръцка неправителствена организация, посветена на защитата на правата и благосъстоянието на децата. Тяхната „Програма срещу тормоза“ се фокусира върху предотвратяването и справянето с тормоза в училищата чрез холистичен подход.

Характеристики на програмата:

1. **Кампании за повишаване на осведомеността:** Образователни материали и събития повишават осведомеността относно последиците от тормоза.
2. **Услуги за подкрепа:** Консултантските служби и горещите линии предлагат помощ на жертвите, извършителите и техните семейства.
3. **Сътрудничество с училища:** Партньорствата с училищата улесняват прилагането на специално разработени политики и мерки срещу тормоза.

Постижения:

Програмата успешно създаде мрежи за подкрепа в училищата, което доведе до намаляване на случаите на тормоз и насърчаване на култура на съпричастност и уважение сред учениците.

Източник: The Smile of the Child - Antibullying Program

- **"ПРЕВЕНЦИЯ СРЕЩУ ТОРМОЗА" КАМПАНИЯ НА ГЪРЦКОТО МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

Гръцкото министерство на образованието стартира кампанията „Спрете тормоза“, чиято цел е да се справи с тормоза и да го предотврати още в ранна детска възраст. Тази национална инициатива предоставя ресурси и обучение за педагози, ученици и родители, за да се създаде безопасна и приобщаваща училищна среда.

Ключови компоненти:

1. Обучение на педагози: Работилници и семинари, които предоставят на учителите стратегии за разпознаване и справяне с тормоза.
2. Ученически семинари: Интерактивни сесии, които учат децата на съпричастност, уважение и въздействието на техните действия.
3. Участие на родителите: Ръководства и информационни сесии помагат на родителите да затвърдят положителното поведение у дома.

Въздействие:

От началото си кампанията е достигнала до много училища в цяла Гърция, като е насърчила осведомеността и проактивните мерки срещу тормоза. Оценките показват намаление на сигнализираните инциденти и подобряване на училищната среда.

Източник: Greek Ministry of Education - Stop Bullying Campaign

В Северна Македония справянето с проблеми като агресията, нетърпимостта и насърчаването на взаимното уважение са от съществено значение за социалното сближаване, особено в страна с разнообразни етнически групи и исторически сложности. През годините са били прилагани различни добри практики и дейности за повишаване на осведомеността, насочени към намаляване на агресивността и насърчаване на толерантността. Ето някои от най-ефективните подходи:

- **МЕЖДУЕТНИЧЕСКИ ДИАЛОГ И ПРОГРАМИ ЗА ИНТЕГРАЦИЯ**

Северна Македония е дом на различни етнически групи, включително етнически албанци, македонци, турци, роми, сърби и други. Насърчаването на **междуетническият диалог** е от решаващо значение за насърчаване на толерантността и намаляване на агресията. Някои ключови инициативи включват:

1. **Охридското рамково споразумение (2001 г.):** Това е важно мирно споразумение, което сложи край на конфликта от 2001 г. между етническите албанци и македонските сили. То положи основите за по-голяма етническа интеграция и овластяване на етническите малцинства, по-специално на етническите албанци. Това споразумение набляга на справедливото представителство в публичните институции, което допринесе за намаляване на междуетническото напрежение.
2. **Програмите „Младеш и Мир“:** Тези програми често събират млади хора от различни етнически и религиозни групи, за да обсъдят общите предизвикателства и да се учат от опита на другите. Организирант се работни срещи, семинари и посещения на място, за да се насърчи диалогът, разбирателството и толерантността между различните групи.
3. **Междуетническа интеграция в образованието:** Училищата в Северна Македония са внедрили няколко програми за междуетническа интеграция, в рамките на които ученици от различни етнически групи се обучават в една и съща среда. Това не само спомага за намаляване на агресията, но и насърчава социализацията и взаимното уважение. Програмите за **образование за мир, основани на общността**, също са интегрирани в

училищните програми, за да се фокусират върху въпроси като правата на човека, толерантността и разрешаването на конфликти.

- **НАСЪРЧАВАНЕ НА ТОЛЕРАНТНОСТТА ЧРЕЗ ИЗКУСТВОТО И КУЛТУРАТА**

Изкуствата отдавна са ефективен начин за насърчаване на разбирателството и намаляване на социалните напрежения. В Северна Македония секторът на **изкуствата и културата** играе ключова роля за насърчаване на толерантността и намаляване на агресията:

1. **Културни фестивали: Филмов Фестивал Скопие и Балкански Културни Фестивали** отбелязват културното многообразие чрез представяне на филми, музика, танци и изкуство от различни етнически групи. Тези събития предоставят възможност на гражданите да оценят културните различия и да изградят мостове между общностите.
2. **Инициативи за изграждане на мир чрез изкуство:** Различни НПО-та са организирали инициативи, свързани с изкуството, като стенописи в общността и театрални представления, които разглеждат въпроси, свързани с конфликти, идентичност и разнообразие. Тези инициативи дават на маргинализираните групи платформа за изразяване и създават възможности за хората да се опознават и да учат един от друг.

- **ПРОГРАМИ ЗА АНГАЖИРАНЕ НА МЛАДЕЖИТЕ**

Младежта често е в центъра както на социалните напрежения, така и на помирението. Целенасочените инициативи за овластяване на младежта и насърчаване на толерантността са се оказали ефективни в дългосрочен план.

Примери за това са:

1. **Младежки центрове и дейности:** В цялата страна има различни **младежки центрове**, които предоставят пространство на млади хора от различни среди да участват заедно в спортни, художествени и културни събития. Тези центрове насърчават работата в екип и сътрудничеството, като по този начин намаляват вероятността от агресивно поведение.
2. **Програми за младежко лидерство:** Тези програми дават възможност на младите хора да участват в процесите на вземане на решения на местно и национално ниво. Младежките лидери се насърчават да се застъпват за толерантност и мирно разрешаване на конфликти, както в своите групи от връстници, така и в обществото като цяло.

3. **Летни лагери и програми за обмен:** Организираны от неправителствени организации и международни организации, **летните лагери за младежи и програми за обмен** събират млади хора от различни етнически групи, за да участват в упражнения за изграждане на екип, дискусии за толерантност и техники за разрешаване на конфликти.

- **КАМПАНИИ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНАТА ОСЪЗНАТОСТ**

Повишаването на осъзнатостта и образованието на обществеността за толерантността и намаляването на агресията е друга ефективна стратегия. Някои забележителни кампании включват:

1. **Кампанията „Да се уважаваме един друг“:** Тази кампания за повишаване на общественото съзнание, често координирана от правителството или неправителствени организации, има за цел да се бори с негативните стереотипи и да насърчава уважението към разнообразието. Кампанията използва медиите, билбордове, публични събития и социални медии, за да разпространява послания за толерантност и мирно съжителство.
2. **Медийни партньорства:** Местните медии си партнират с неправителствени организации, за да популяризират послания за толерантност и мир. Тези кампании насърчават гражданите да мислят критично за агресията, расизма и нетърпимостта, като същевременно представят положителни примери за сътрудничество между различни етнически и социални групи.
3. **Международни дни на Толерантността и Мира:** Отбелязването на световни празници като **Международния ден на толерантността (16 ноември)** или **Международния ден на мира (21 септември)** спомага за повишаване на осведомеността по тези въпроси. Тези празници се отбелязват с обществени събития, дискусии и представления, които показват ценността на мира, уважението и ненасилието.

4. План за действие

В плана за действие всички основни цели са превърнати в реални примери за потенциални идеи, които могат да бъдат реализирани от партньорите по проекта с участието на различни заинтересовани страни в сектора на образованието през следващите 5-10 години. Дейностите са представени по един и същ начин, като се описват изпълнителят/ите на дейността, времевата рамка за нейното изпълнение, очакваните резултати, други потенциални участници, човешките ресурси, както и предпоставките за изпълнение на предвидените дейности.

Деятелност 1:

Описание на дейност	<i>Серия от семинари на тема „Младешта в борбата срещу радикализацията“</i> През последните няколко години Европа и европейските общества се сблъскаха с многобройни и сложни предизвикателства в областта на сигурността, причинени от различни вътрешни и външни фактори. Наред с миграционните потоци, заплахата от радикализъм и тероризъм става все по-осезаема. Освен това в Европа все повече млади хора се включват в екстремистки движения в търсене на идентичност и място в обществото. Някои от атаките са извършени от млади хора, които са израснали в Европа и са посещавали европейски училища. Дълбоките чувства на несправедливост и неудовлетвореност, като липса на принадлежност и чувство на социална изолация, са сред основните причини, които допринасят за уязвимостта на младите хора и увеличават готовността им да се присъединят към екстремистки групи, които им предлагат привидно социална цел. Освен това, с бежанската криза от последните няколко години, броят на екстремистките десни групи и националистическите партии в Европа се е увеличил, което е довело до създаването на условия за нестабилност на европейските ценности – човешки права, многообразие, толерантност и солидарност. В този контекст опасността от радикализъм сред младите хора нараства значително, а тази тема не се обсъжда достатъчно в общественото пространство. Нашият екип вярва в потенциала на неформалното образование и по-специално в програмата „Еразъм+“, като инвестира в образованието по права на човека, информира и овластява младите
---------------------	---

	хора и популяризира европейските ценности, за да намали риска от радикализация на младите хора. Участниците в тази дейност ще обсъждат теми като стереотипи, предразсъдъци, ксенофобия, расизъм, дискриминация и как те могат да доведат до социално изключване на младите хора и по този начин да увеличат риска от радикализация, ролята на социалните медии и езика на омразата, който подхранва екстремисткото поведение. Тези дискусии ще бъдат организирани в няколко последователни семинара, всеки от които ще бъде посветен на конкретна тема.
Изпълнител на дейността	• Представители от други училища, които не участват в проекта • НПО, публични власти и компании, които желаят да реализират или да сътрудничат по тези теми.
Очаквани резултати	Подобряване на: • Повишаване на осведомеността по темата за екстремизма и радикализацията на младите хора и осведомеността за основните причини и фактори, които водят до тях; • Осъзнаване на ролята на социалните медии като канал за разпространение на реч на омраза и екстремистки идеологии и насърчаване на медийната грамотност сред младите хора; • Насърчаване на младежкия активизъм и осведомеността за ролята на младежта в превенцията на радикализацията; • Насърчаване на европейските ценности на демокрацията, зачитането на правата на човека, многообразието и между културния диалог.
Период на изпълнение	2025 – 2026

Човешки ресурси	НПО и публични органи
Бюджет:	ЕВРО 10,000
Финансови източници:	Собствени ресурси на партньорите. Други потенциални програми на ЕС от текущия програмен период 2021 – 2027.

Дейност 2:

Описание на дейността	Влияние върху младежта (I-YOUTH) Влияние върху младежта (I-YOUTH) е 24-месечно стратегическо партньорство за иновации в областта на младежта, насочено към овластяване на младежи и социални работници/оператори, които работят с младежи, изложени на риск от радикализация, като ги снабдява с ефективни инструменти и методологии, насочени към насърчаване на критичното мислене, както и към предотвратяване на феномена радикализация. I-YOUTH ще проучи потенциала на неформалното образование в комбинация с форумния театър и методологията на критичното мислене като нов педагогически инструмент, насочен към предотвратяване на радикализацията сред младежите. Целевите групи, участващи в проекта, ще бъдат: младежки работници на възраст над 25 години, които работят с младежи, изложени на риск от радикализация, за съвместния персонал; младежи на възраст 18-25 години (както местни, така и мигранти) за смесената мобилност на младежите; младежи на възраст 13-20 години (както местни, така и мигранти) за местните дейности. Младежки работници/оператори и обучители за местния семинар.
Изпълнител на дейността	Представители от други училища, които не участват в проекта

	НПО, публични власти и компании, които желаят да реализират или да сътрудничат по тези теми.
Очаквани резултати	Изследователски доклад „Образователни предизвикателства и най-добри практики за предотвратяване на радикализацията сред младежите“, който ще бъде изготвен от: - Национални и международни най-добри практики в областта на форумния театър, медийната грамотност и методологиите за дигитално разказване на истории - Данни, събрани от национални фокус групи с целевата група и заинтересованите страни. Докладът ще бъде широко популяризиран на уеб платформата на проекта и уебсайтовете на партньорите, както и на различни нива чрез офлайн и онлайн средства.
Период на изпълнение	2025-2027
Човешки ресурси	НПО и публични органи
Бюджет:	ЕВРО 160,821
Финансови източници:	Собствени ресурси на партньорите. Други потенциални програми на ЕС от текущия програмен период 2021 – 2027

Дейност 3:

Описание на дейността	Визуални средства за правата на човека. Ролята на визуалните средства в образованието по правата на човека Целта на проекта: да се предоставят на 24 младежки работници, активисти и млади миротворци компетенции в областта на творческото гражданство, като се развие интереса им към правата на човека и активизма, като се
-----------------------	---

	предоставят на тях компетенции за изграждане на мир, за да се справят с европейските проблеми, свързани с правата на човека, като се създават визуални материали за правата на човека в съответните им общности. Целите са: • Да проучи концепциите за активно участие, положителен и отрицателен мир, изграждане на мир и човешки права и да картографира възможните нарушения на тези права в цяла Европа; • Да се запознаете с правата на човека и механизмите за тяхната правна защита в контекста на използването им като инструмент за мирни трансформативни социални действия; • Да се даде възможност на младежките работници да поемат активна роля в справянето с набелязаните проблеми, свързани с правата на човека, и да се противопоставят на тях, като използват визуални средства; • Да се съберат добри практики за повишаване на осведомеността по въпросите на правата на човека с помощта на визуални средства; • Да се повиши пригодността за заетост на участниците с компетенции като критично мислене, обективност, дигитален дизайн, проучване на надеждни източници, разпознаване на медийни манипулации, медийна грамотност, способност да се разграничават факти, мнения и емоции; • Да се създаде пространство за участниците да разработят поне 8 визуални действия, насочени към правата на човека, организирани в сътрудничество с местните власти и общности; • Да създадем заедно с участниците насоки за младежки работници и миротворци за
--	--

	използването на активизма като нов образователен език за трансформиращо социално действие; • Да създаде част от уебсайта на YPAN с визуализации на данни за правата на човека, включително поредица от интервюта, видеоклипове и инфо графики; • Да се създадат устойчиви образователни материали и инструменти за обучение в цифровата екосистема по темата за правата на човека и нейните визуални аспекти (включително платформа за електронно обучение и канал за онлайн токшоу програми).
Изпълнител на дейността	• Представители от други училища, които не участват в проекта • НПО, публични власти и компании, които желаят да реализират или да сътрудничат по тези теми.
Очаквани резултати	• Въведение и изграждане на екип: опознаване за създаване на безопасна среда за сътрудничество; • Създаване на обща основа – проучване на концепции, свързани с мира, правата на човека и активното гражданство. • Човешки права – да се разбере какво представляват те, механизмите за тяхната защита и способността да се противопоставим на нарушенията им • Картографиране на нарушенията на човешките права – за да се разберат проблемите, на които младежките работници могат да отговорят с визуални средства; • Ненасилието като ценност – как да бъдем ненасилствени в трансформиращите действия • Етични визуални елементи – как и какво да покажем, за да гарантираме достойнство

	• Творчество в действие – практическо упражнение за това как да проектираме социална промяна с визуални средства (дигитален дизайн и критично мислене) • Проектиране на визуалния локален проект и неговото изпълнение • Ненасилствената комуникация като инструмент за опознаване на нуждите на хората • Борба с дискриминацията с помощта на визуални средства • Най-добри практики за бъдещите активисти – постигане на устойчиви резултати от проекта • Планиране на последващи стъпки • Оценка на процеса на учене.
Период на изпълнение	2025-2026
Човешки ресурси	НПО и обществени органи
Бюджет:	ЕВРО 16,606
Финансови източници:	Собствени ресурси на партньорите. Други потенциални програми на ЕС от текущия програмен период 2021 – 2027

Дейност 4:

Описание на дейност	<i>Малките граждани – правна осведоменост за деца в предучилищна възраст</i> Проектът „Малките граждани“ има за цел да запознае децата в предучилищна възраст с основни правни понятия и норми на морално поведение чрез разказване на истории, ролеви игри и интерактивни дейности. Програмата ще включва подходящи за възрастта материали, които по
---------------------	--

	увлекателен и разбираем начин ще научат децата на справедливост, уважение и правила. Основни характеристики: • Създаване на поредица от книжки с приказки, обясняващи основни правни и морални ценности • Ролеви игри, в които децата разиграват ежедневни ситуации, свързани с честност, споделяне и справедливост • Семинари за учители и родители, за да се насърчи укрепването на тези ценности у дома и в училище
Изпълнител на дейността	• Предучилищни заведения в Атина, Кочани и Велинград • Специалисти по ранното детско образование • НПО, които насърчават правата на децата и правната образованост • Отдели по образование на местните власти
Очаквани резултати	• Повишаване на осведомеността относно основните правни и морални принципи сред децата в предучилищна възраст • Подобро социално поведение и умения за разрешаване на конфликти сред децата • Засилено сътрудничество между учители и родители в образованието на децата по отношение на моралните ценности
Период на изпълнение	2026-2028
Човешки ресурси	Педагози, работещи с деца в ранна детска възраст; Юристи, специализирани в областта на правата на детето; Графични дизайнери и илюстратори на детски книжки
Бюджет:	ЕВРО 180,000

Финансови източници:	Програма Еразъм+; безвъзмездни средства за образование на деца от УНИЦЕФ; Местни общински фондове
----------------------	---

Дейност 5:

Описание на дейността	Детската градина като безопасно място – програма срещу тормоза Този проект въвежда цялостна рамка за борба с тормоза в предучилищните заведения, като гарантира, че малките деца от рано усвояват ценностите на добротата, уважението и разрешаването на конфликти. Той включва обучение на учители, семинари, подходящи за деца, и сесии за родители за това как да предотвратяват тормоза от ранна възраст. Основни характеристики: • Разработване на интерактивен набор от инструменти за борба с тормоза за учители • Куклени представления и разкази за доброта и разрешаването на конфликти • Семинари за родители и настойници за това как да дават пример за уважително поведение
Изпълнител на дейността	• Детски градини в Атина, Кочани и Велинград • Детски психолози и педагози • Неправителствени организации, защитаващи правата на децата • Родителско-учителски асоциации
Очаквани резултати	• Намаляване на случаите на агресивно поведение и тормоз сред деца в предучилищна възраст • Повишаване на осведомеността сред учители и родители относно ранните признаци на тормоз

	Създаване на безопасна и приобщаваща среда в предучилищните заведения
Период на изпълнение	2025-2027
Човешки ресурси	Предучилищни учители и персонал; Детски психолози и специалисти по поведение; Експерти по комуникация за информационни кампании
Бюджет:	ЕВРО 200,000
Финансови източници:	Програми на ЕС за социално включване; Стипендии за образование по програма Еразъм+; Спонсорство от частния сектор

Дейност 6:

Описание на дейност	Мини съдилища – учене за правосъдието чрез игра Проектът „Мини съдилища“ ще помогне на децата в предучилищна възраст да разберат понятията справедливост, честност и правила, като ги включи в игрови учебни дейности, в които те участват в симулирана съдебна система, съобразена с тяхната възрастова група. Основни характеристики: Мини ролеви игри в съдебна зала, където децата поред играят различни роли (съдия, подсъдим, адвокат и др.) Обучение, базирано на сценарии, което помага на децата да разберат важността на справедливостта, редуването и разрешаването на спорове. Интерактивни сесии за разказване на истории, фокусирани върху важността на правилата и честността.
Изпълнител на дейността	Детски градини в Атина, Кочани и Велинград

	- Юридически експерти, специализирани в областта на детското образование - Театрални професионалисти за ролеви игри
Очаквани резултати	- По-добро разбиране на справедливостта и правосъдието сред малките деца - Развитие на умения за ранно разрешаване на конфликти - Повишено участие в дейностите в класната стая, свързани със социалното поведение
Период на изпълнение	2025-2027
Човешки ресурси	- Педагози, работещи с деца в ранна детска възраст - Адвокати, специализирани в областта на детското право - Преподаватели по театър и драма
Бюджет:	ЕВРО 150,000
Финансови източници:	- Програма Еразъм+ - Местни правителствени ранно-детски фондове - УНИЦЕФ и „Спаси децата“ грантове

Активност 7:

Описание на дейността	<i>Приобщаващи детски градини за подкрепа при многообразие</i> Основната цел на проекта, която партньорите по проекта биха искали да постигнат, е разработване, внедряване и популяризиране на нова образователна концепция за деца с увреждания в предучилищна възраст с цел разбиране, намаляване на предразсъдъците и укрепване на социалната интеграция в техните общности. Дейностите по проекта ще доведат до създаване на приобщаваща среда за деца с увреждания в три детски градини. Други цели, обхванати в този проект, са:
-----------------------	---

	- Разработване и прилагане на иновативна образователна концепция, базирана на дейности, за справяне с разнообразието и подкрепа на включването на деца с увреждания и специални образователни нужди в предучилищното образование - Повишаване на уменията и компетенциите на детските учители при прилагането на нови образователни методики за работа с деца със специални образователни нужди - Популяризиране на предимствата на транснационалното сътрудничество за подобряване на приобщаването в образователните процеси - Отговаряне на необходимостта от подобряване на местните политики/стратегии за справяне с предизвикателствата при създаването на напълно приобщаваща образователна среда за млади хора с увреждания (от предучилищна възраст до по-високи образователни нива)
Изпълнител на дейността	- Предучилищни институции в три общини - Детски психолози и педагози - НПО, защитаващи правата на децата - Родители
Очаквани резултати	Създаване и успешно прилагане на иновативен образователен подход за справяне с предизвикателствата в областта на образованието и приобщаването, пред които са изправени децата с увреждания в предучилищна възраст: - Учители в детски градини с повишени умения за прилагане на нови образователни подходи. - Повишаване на осведомеността относно необходимостта от подобряване на местните политики/стратегии за създаване

	на социално приобщаваща среда за млади хора с увреждания Установено дългосрочно транснационално партньорство
Период на изпълнение	2025-2027
Човешки ресурси	Експерти от неправителствени организации, детски учители, родители, държавни органи
Бюджет:	ЕВРО 120,000
Финансови източници:	Програма Еразъм+

Дейност 8:

Описание на дейността	<i>Въвеждане на теми, свързани със социалното предприемачество и финансовата грамотност, в ранните училищни години</i> Основната цел на проекта е разработването, внедряването и установяването на специално пригоден, ориентиран към учащия образователен подход за основни познания в областта на социалното предприемачество и финансовата грамотност, с оглед повишаване на качеството на ранното детско образование. Проектът предлага интердисциплинарен образователен подход, подходящ за всякакви теми от обществен интерес, с висок потенциал за преносимост, подходящ за внедряване във всяка образователна институция. Други цели, обхванати от проекта, са: Разработване и внедряване на специално адаптирана, ориентирана към учащия образователна концепция за въвеждане на основните принципи на социалното предприемачество в ранното детско образование.
-----------------------	--

	• Повишаване на уменията и компетенциите на учителите за прилагане на подходи за преподаване, ориентирани към учениците, започвайки от първите класове в началното образование. • Подчертаване на важността на устойчивостта, екологичните практики и здравословния начин на живот, както и насърчаване на емпатията и социалната отговорност от най-ранните години на образованието • Насърчаване на предимствата на транснационалното сътрудничество за подобряване на качеството на образователните процеси, особено в областта на ранното детско образование.
Изпълнител на дейността	• Начални училища в три общини • Неправителствени организации
Очаквани резултати	Очакват се следните резултати от проекта: • Успешно разработване, внедряване и установяване на специално пригоден, ориентиран към учащия подход за обучение по основни социално предприемачество и финансова грамотност; • Учители с високи умения в областта на ранното детско образование и грижи; • Създадена мрежа от учители на платформата e-Twinning; • Студенти с повишени умения за работа в екип, прилагане на критично мислене, както и компетенции за успешно представяне и презентация на транснационалното състезание.
Период на изпълнение	2025-2027
Човешки ресурси	Експерти от неправителствени организации, държавни институции, учители от начално училище

Бюджет:	ЕВРО 120,000
Финансови източници:	Програма Еразъм+

Дейност 9:

Описание на дейността	Климатичен фаблаб Основната цел на проекта е да разработи и приложи иновативна „персонализирана“ образователна концепция, основана на подхода на Fabrication Laboratories, по-известен като концепцията FabLab. Този подход има за цел да въведе важната тема за смекчаване на последиците от климатичните промени в средното образование в предметите, свързани с STEM. Чрез интегриране на теми, свързани с климатичните промени, с практически дейности в учебната програма по STEM, проектът се стреми да възпитава екологично съзнание и чувство за отговорност сред учениците.
Изпълнител на дейността	• Средни училища в четири общини • НПО-та
Очаквани резултати	Очакват се следните резултати от проекта: • Успешно разработване, внедряване и установяване на иновативна „персонализирана“ образователна концепция FabLab концепция за смекчаване на последиците от климатичните промени в предметите, свързани с STEM, в средното образование; • Учители с подобрени умения и компетенции; • Създадена мрежа от учители на платформата eTwinning; • Ученици с повишени умения за работа в екип, по-задълбочено разбиране на концепциите на STEM, прилагане на критично мислене, както и компетенции за

	успешно представяне и презентация на транснационалното състезание.
Период на изпълнение	2025-2027
Човешки ресурси	Експерти от неправителствени организации, държавни институции, учители от средни училища
Бюджет:	ЕВРО 250,000
Финансови източници:	Програма Еразъм+

Дейност 10:

Описание на дейността	Младеж за Мир Целта на проекта беше да се даде възможност на младежи от страни в конфликт да се опознаят, да се запознаят с изкуството и културата, обичаите, традициите и храната на другите, да станат приятели и, надяваме се, след обмяна да създадат още повече последващи дейности, които да включат още повече млади хора в изграждането на мир и помирение, а не във война. Младежкият обмен улесни срещите на млади хора от различни страни и среди, даде им уникална възможност да се опознаят, да обсъдят и сравнят различни мнения, създаде атмосфера на разбиране и уважение към другите култури, религии и национални различия, като използва различни неформални методи на образование. Проектът послужи като канал, който улесни участието на младите хора в процеса на създаване на програма за борба с насилието и речта на омразата. Този процес включваше, но не се ограничаваше до, межкултурни диалози, принос към доклади и публикации, разпространение на материали за кампанията за мир, защита на правата на човека.
Изпълнител на дейността	Неправителствена организация

	• Асоциация • Социално предприятие
Очаквани резултати	• Обучение на младежите на умения и знания, необходими за предаване на основните ценности на мира и толерантността по иновативен начин; • Насърчаване на многообразието, межкултурния и междурелигиозния диалог; • Насърчаване на общите ценности на свободата, толерантността и зачитането на правата на човека; • Социално включване на маргинализирани групи; • Насърчаване на мира, уважението, диалога и толерантността.
Период на изпълнение	2024 - 2026
Човешки ресурси	Експерти от неправителствени организации, държавни институции, учители от средни училища
Бюджет:	ЕВРО 60,000
Финансови източници:	Програма Еразъм+

5. Източници:

1. [Eurydice Greece Education System](#)
2. <https://www.statistics.gr/en/home>
3. <https://www.gov.gr/en/upourgeia/upourgeio-paideias-kai-threskeumaton>
4. <https://www.nsi.bg/en/content/3374/education-and-lifelong-learning>
5. <https://m.velingrad.bg/>
6. <https://teachertaskforce.org/knowledge-hub/north-macedonia-education-strategy-2018-2025-and-action-plan>
7. https://www.stat.gov.mk/default_en.aspx
8. <https://tinyurl.com/c8pker8h>
9. <https://tinyurl.com/87anezw2>
10. <https://tinyurl.com/bdedd2uh>
11. [Eurydice - Educational Support and Guidance in Greece](#)
12. [Council of Europe - Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education in Greece](#)
13. www.gainkids.eu
14. [The Smile of the Child - Antibullying Program](#)
15. [Greek Ministry of Education - Stop Bullying Campaign](#)